

Crítica das ideas de substancia e causalidade en Hume

1.- CONTEXTUALIZACIÓN

1.1.- Histórica

(Ver tema Locke)

1.2. Cultural e filosófica

(Ver tema Descartes e Locke)

1.3. Contexto vital e produción filosófica

Nado o 26 de abril de 1711, en Edimburgo, Escocia, Hume estudou dereito nesta cidade, aínda que pronto mostrou a súa paixón pola filosofía. Máis tarde trasladouse a Francia onde escribiu o seu *Tratado sobre a natureza humana*, período que completou cunha estadía en Londres e o seu regreso a Edimburgo. Na súa terra foi acusado de escéptico polas súas obras o que lle fixo perder por dúas veces a solicitude de cátedra na Universidade de Edimburgo e Glasgow. Escribiu *Historia natural da relixión* e *Historia de Inglaterra*, o que lle trouxo máis duras críticas e rexeitamento. O destino cambiou en 1763 cando aceptou a invitación para exercer como secretario da embaixada en París o que lle permitirá facer amizade con personalidades da cultura e do pensamento, entre as que destaca Rousseau. En 1769 regresou a Edimburgo, onde morreu en 1775.

2. A ORIXE DAS IDEAS: IMPRESIÓNS E IDEAS

Todo o material co que traballa a nosa mente son percepcións non hai nada previo na nosa mente; as ideas innatas non existen. A percepción é, polo tanto, todo o que a nosa mente contén e que adquiriu a través dos nosos sentidos ou exercendo o noso pensamento ou reflexión sobre esas percepcións.

2.1. Clases de percepcións

Todas as percepcións da mente humana redúcense a dúas clases: impresións e ideas. A diferenza entre as dúas consiste nos graos de forza e vivacidade con que afectan á mente.

IMPRESIÓNS. percepcións que entran con maior forza e violencia na nosa mente; son as nosas sensacións, paixóns e emocións cando fan a súa primeira aparición no alma. Poden ser: > **De sensación:** aparecen na nosa mente por causas descoñecidas pero dende sensacións primeiras; > **De reflexión:** aparecen por reflexión a partir das impresións.

IDEAS. “Por ideas refírome ás imaxes débiles das impresións, cando pensamos e razoamos...” As ideas son moito máis débiles e están ordenadas na nosa mente por as tres leis da imaxinación: contigüidade, causalidade e semellanza.

2.2. Ámbitos e niveis de coñecemento

A razón (empregada en Hume como sinónimo de 'comprensión') redúcese ao ámbito do razoamento demostrativo. Existen dous clases ou tipos de obxectos de coñecemento:

RELACIÓNS ENTRE IDEAS: intuición e demostración: cando o coñecemento está rexido polo principio de semellanza. É un tipo de coñecemento necesario, a súa negación é contraditoria, é a priori (previo a todo contacto co mundo), polo tanto non se orixina na experiencia. Pertencen ás matemáticas e á lóxica exclusivamente.

CUESTIÓNS DE FEITO: coñecemento de feito que se rexe polo principio de causalidade con evidencia e probabilidade. Baséase na experiencia acumulada, é dicir, no costume. As cuestións de feito convértense nun plano operativo probable pero fiable (feitos vistos moitas veces convertese en probables para o suxeito que os experimenta). Funcionan como unha segunda natureza, afirma Hume. As cuestións de feito convértense entón nas realmente importantes para a vida cotiá pero en realidade son relacións continxentes e a súa negación é posible; son a posteriori, é dicir, orixínase na experiencia.

3. MEMORIA E IMAXINACIÓN

Dúas funcións que organizan a nosa mente:

MEMORIA: conserva a forma orixinal da impresión, o momento e a posición en que se presentaron os obxectos que causaron a impresión sempre que non nos desviemos dela ao recordar algo debido a algún fracaso ou imperfección da devandita facultade. A función principal da memoria non é preservar ideas sinxelas senón a súa orde e posición.

IMAXINACIÓN: ten a liberdade de trocar e alterar a orde das súas ideas. As fábulas que atopamos en poemas e narracións demóstrano indiscutiblemente. Constitúe a base sobre a que construímos o Universo para nós.

4.- CONEXIÓN DE IDEAS

As calidades das que xorde a asociación de ideas e polas que a mente se leva deste xeito dunha idea a outra son tres: **similitude, contigüidade no tempo ou no lugar e causa/efecto.**

SIMILITUDE: o noso pensamento pasa facilmente dunha idea a outra semellantes; parecerse é un lazo suficiente de asociación para a fantasía.

CONTIGÜIDADE: igualmente a imaxinación, grazas a un longo costume, crea asociacións entre obxectos que preséntanse contiguos no espazo ou no tempo.

CAUSA E EFECTO: non hai ningunha relación que produza unha conexión máis forte na fantasía e que faga que unha idea recorde máis rapidamente outra que a relación de causa e efecto. A relación causal é a máis extensa e intensa das tres.

5.- A CRÍTICA Á IDEA DE CAUSALIDADE

Unha causa é a relación que se establece entre un obxecto precedente e outro contiguo, de tal xeito unidos que a idea dun determina na mente a idea do outro. Todo o noso coñecemento sobre cuestións de feito está baseado na relación causa-efecto e nunca podemos inferir a existencia dun obxecto doutro a non ser que os dous manteñan esa conexión, **A idea de**

causalidade é a idea dunha conexión necesaria entre o feito presente (A) e o que se produce no futuro (B), é dicir, en presenza do primeiro esperamos que se produza o segundo

Como se produce esta relación? En realidade non temos ningunha certeza de esta unión e só a mantemos por dúas razóns:

A EXPERIENCIA: Por experiencia recordamos ter exemplos frecuentes da existencia dunha serie de obxectos que sempre acompañaron a outros, uns van sempre primeiro e os outros inmediatamente despois. Lembramos mentalmente a súa conxunción constante en todos os casos pasados e sen máis, chamamos aos primeiros causa e aos segundos efecto e inferimos a existencia duns da existencia dos outros. Pero realmente esta conexión está unicamente baseada en experiencias pasadas e gardadas na memoria. **O pensamento de Hume, que busca a orixe do noso coñecemento na experiencia, nega a posibilidade de coñecer calquera realidade que tente ir máis alá das nosas impresións e ideas e por tanto nega a conexión causal.**

O COSTUME: O costume produce un sentimento que é a determinación da mente para inferir que os casos presentes e futuros deben ser similares a como foron e se comportaron casos pasados. Polo tanto, o costume produce unha propensión que é o que nos leva a pasar dun obxecto á idea do seu compañeiro habitual. É nesta propensión motivada polo hábito, onde reside a esencia da necesidade da nosa mente. Polo tanto, **a necesidade causal é algo mental.** Conclusión: non hai causalidade real, é dicir, **o que ocorre na natureza é independente das operacións do noso entendemento.**

6. A IDEA DE SUBSTANCIA

Na historia da filosofía, o termo substancia significa "o que está debaixo", o que "permanece" baixo os fenómenos ou accidentes, o que subsistente e persiste. En canto tal, a substancia é ante todo "suxeito", o suxeito a quen lle suceden os "predicados".que ten o seu ser en si, e non noutro.

Hume preguntárase pola validez da idea de substancia, e farao recorrendo ao criterio de verdade que fixara anteriormente na análise do coñecemento para determinar a validez dunha idea. Segundo tal criterio, unha idea é verdadeira se lle corresponde unha impresión; en caso contrario habemos de considerala falsa. Agora ben, só hai dous tipos de impresións: as impresións de sensación e as impresións de reflexión. Pero a idea de substancia non responde a ningunha de estas dúas impresións. Non hai ningunha impresión de sensación que corresponda á idea de substancia porque esta idea non contén nada sensible. Se á idea de substancia non lle corresponde, pois, ningunha impresión de sensación, de acordo co criterio de Hume, **é unha idea falsa.**

Como se produce, entón, a idea de substancia? é producida pola imaxinación; non é máis que unha "colección" de ideas simples unificadas pola imaxinación baixo un termo que nos permite lembrar esa colección de ideas simples, unha colección de calidades que están relacionadas por contigüidade e causación (que son dúas das leis polas que se regula a asociación de ideas, independentemente de que a estas correspóndalles ou non algunha impresión).

Mesmo a substancia do **EU** queda desacreditada por Hume. O filósofo nega a existencia dunha identidade persoal que perdure no tempo na medida en que esta non se corresponde con

ningunha impresión. É a memoria a que nos permite coñecer as relacións causais entre as percepcións. A conexión das diferentes impresións que se suceden créanos a ilusión dunha conciencia de identidade persoal, é dicir, a percepción dun eu estable que perdura no tempo, pero en realidade non existe. **O eu é un feixe de sensacións transitorias.**

Á crítica da idea de substancia engadirase (ademais doutras de non menor interese, como a análise que realiza Hume dos modos e as relacións), o estudo das supostas ideas ou conceptos abstractos. Podemos aceptar a existencia de ideas, de conceptos abstractos, xerais, universais? Ou, pola contra, todas as nosas ideas son particulares? Falar de conceptos abstractos supón aceptar a posibilidade de representar de modo universal a realidade e, por extensión, a esencia, a substancia da realidade. Pero temos realmente un só concepto abstracto, unha soa idea abstracta? O que chamamos conceptos ou ideas abstractas, son o resultado dunha xeneralización inductiva, procedente da experiencia, pola que terminamos por dar o mesmo nome a todos os obxectos entre os que atopo algunha semellanza ou similitude.

7.- ESCEPTICISMO EN HUME

Se entendemos por escepticismo a desconfianza no traballo especulativo e demostrativo da razón, Hume é sen dúbida un escéptico. Hume propoñía opoñernos á toda poderosa razón sen límites defendida polo racionalismo. O escepticismo corta as ás á razón e sométea ao empirismo (á experiencia sensible): se non hai impresión non hai coñecemento só cuestións de feito. O escepticismo é adoptado como unha posición de contención e freo á especulación.

Pero é necesario puntualizar que tipo de escepticismo nos referimos cando falamos de Hume. Debemos considerar dous niveis de escepticismo:

O ESCEPTICISMO RIGOROSO que establece que non sabemos nada máis alá dos fenómenos nin poderemos sabelo. Concrétase no **escepticismo pirrónico** ou clásico.

O ESCEPTICISMO MODERADO que esixe o recoñecemento da nosa ignorancia e limitación cognitiva e a posibilidade de erro incluso no que cremos coñecer. Concrétase no **escepticismo académico**.

O escepticismo tamén será distinto dependendo do momento no que se presente:

ESCEPTICISMO ANTECEDENTE: (é á dúbida metódica de Descartes). Hume rexeita esta metodoloxía cartesiana xa que este procedemento sería *ad infinitum*, pero non obstante, valora as súas consecuencias como precaución metodolóxica ao permitírnos abordar os problemas con imparcialidade (limpeza da mente). É previo.

ESCEPTICISMO CONSECUENTE: ocorre ao reflexionar sobre a ciencia adquirida ou sobre as investigacións realizadas. Hume considera válido este tipo e equipárao ao académico. É posterior.